

Валентина Сторожук

Колиска роду

Вінниця – 2023
ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

УДК 821.161.2'06-1

С 82

Сторожук В. П.

С 82 **Колиска роду:** вірші для дітей. – Вінниця: ПрАТ «Вінницька обласна друкарня», 2023. – 40 ст.

ISBN 978-966-621-705-2

Сім'я, традиції роду й народу, рідна земля, Україна... Це те, що найголовніше, найдорожче для людей різного віку, а передусім – для дітей. Це те, що потрібно берегти й любити, примножувати і боронити.

Міська школярка Леся приїжджає у мальовниче село, де її з радістю чекають прабабуся і прадід. Тут дівчинка досліджує свій родовід, знайомиться із прадавніми звичаями, захоплюється красою природи.

Коли починається війна, Лесин тато, як і сотні тисяч інших чоловіків, іде захищати Батьківщину, а велика родина робить посильний внесок у Перемогу.

УДК 821.161.2'06-1

На обкладинці – роботи вінницької художниці
Валентини Матієнко

ISBN 978-966-621-705-2

© Сторожук В. П., 2023

© Вінницька обласна друкарня, 2023

ЛЮБЛЮ СЕЛО

Запитують міські дівчаточка:
«За що ти любиш так село?»
Бо тут біліє кожна хаточка,
немов у лебеда крило!
А коло лісу – найріднюсінька,
в ній стільки різних таємниць!
Ждуть прабабусенька Ганнусенька
й невтомний прадідусик Гриць.

В селі роботи в кожную п'ору є –
багато справ чекає нас.
В авто – матусенька Вікторія,
брат Костик, таточко Тарас.
Я Леся¹ (Лесенятко, Лесенька),
цим славним іменем горджусь...
«Моє, моїсічке, моєсеньке», –
так про село своє кажу.

Тут, коли вийдеш за ворітечка,
«добридень» чути звідусіль,
і, де цвіте найкраща квіточка,
розкаже невгамовний джміль.
Повідають ріка й долиночка
десятки міфів і легенд.
І стільки славної родиночки –
не обійти за цілий день!

Із іволгою голосистою
лечу, співаю і – рос-ту!
Жадібно п'ю душею чистою
любов, довіру, доброту.
Ліс манить стиглою суницею.
Озерце срібне мерехтить...
В селі прадавні є традиції,
а їх потрібно зберегти.

ДЕРЕВО РОДУ

У селі у нас багато
є рідні,
спішимо туди на свята
й вихідні.
Нас запрошують гостинно
в кожен дім.
Я вам трохи про родину
розповім.

Зо дві сотні є у татка
своjakів².
(У матусі – два десятки,
всі міські.)
Недаремно мама каже,
що село –
це нових знайомств і вражень
джерело...

Коло лісу є хатина,
мов з казок, –
білі стіни, вікна сині
ще й садок.
Прабабуся тут привітна
й прадідусь.
Я у них на ціле літо
зостаюсь.

Тут про родичів почую
щось нове.
В школу дерево малюю
родове!
Олівці й альбом купили
вже мені
і папір – завбільшки з килим
на стіні.

Колиска роду

Прабабусю в провідниці
попрошу,
до своїх тіток й сестриць я
поспішу.
«Зосередьтеся, дівчата,
це не сміх:
поіменно я назвати
мушу всіх.

Я серйозна і впертюща,
хоч мала,
й неодмінно те зроблю, що
почала!
Тих не сміймо забувати,
що пішли³».
(А брати й дядьки у тата,
мов орли!)

Рідні згадувати стануть
та й гуртом.
Замалюю все старанно
я в альбом.
Дальніх родичів гукнемо
з інших сіл...

З татком аркуш покладемо
вдвох на стіл.

Довго буду малювати,
щоб – як слід.
Ой який у мого тата
гожий рід!

Мама горнеться до мене:
«Знай, що й ти –
роду гілочка зелена!
Тож рости!»

КРИНИЦЯ

Є криниця в прабабусеньки в селі,
там вода цілюща б'є з глибин землі.
Тато каже: «Хоч і світ весь обійди,
та ніде нема смачнішої води!»

Та криниця – дивовижна і стара,
бо копав ще татів прадід, мій прапра...
А колись була весела й молода,
напувала весь куток⁴ її вода.

І прославився прапрадід за свій вік
як трудящий і кмітливий чоловік.
Знав же, де копать криниченьку і з ким.
(Наш великий рід гордиться досі ним!)

І показувала вмільцеві лоза⁵,
де вода у надрах, чиста, мов сльоза.
Прадідусь розповідав, що в давнину
криниці копали довго, бо вручну.

І траплялось, що не в кожному дворі
джерело могли знайти у тій порі.
Та служили ще криниці джерелом
всіх новин⁶, що у селі й поза селом.

...Вже давно село зазнало гарних змін,
провела громада в ньому водогін.
А прабабця, як у роки молоді,
тягне воду і несе побожно в дім.

Бо оця, кринична, має стільки чар,
і на ній смачніші капустак, узвар...
Що б рідненька не варила й не пекла,
воду ту бере, що б'є із джерела.

Я не йду ще до криниці, бо мала
і, напевне, те відро не дотягла б.
Та, як музика, для мене корби⁷ скрип
і в колодязі, на дні, легенький хлип.

І найбільш радіє серденько моє,
як на цямринах⁸ відерце виграє.
А сьогодні прилітали голуби,
щоб змочити у водиченьці дзьоби.

Татко в мене – трохи мрійник і поет,
про криниченьку жартує: «Наш бювет».
Вже над нею він дашок новий зробив,
поруч вишеньку маленьку посадив.

Як збираємось до міста, нам дає
прабабусенька всього, що в неї є.
А матуся татка просить: «Поклади
у багажник зо два бутлики⁹ води».

ХАТИНА

І кубéлечко¹⁰ гостинне,
і мандрівка у віки...
(Лиш у фільмах й на світлинах
оживають ці хатки.)

Світла, затишна госпóда –
як у Гóспода в раю.
Це – свята колиска роду,
тут я дужчою стаю.

У подвір'ячку – травичка,
ходять сірі гергуни¹¹.
Ця хатинка-рукавичка –
як музей старовини.

Красивішу не знайдете
у селі й на всій землі!
Домоткані скрізь верети¹²
й скатертинка на столі.

Піч – справдешня господиня –
варить, смажить залюбки.
Розмальована он скриня,
там – хустки і рушники.

В божнику¹³ стоять ікони,
а у миснику – миски,
на старенькому ослоні –
і масничка¹⁴, і горшки.

На широкій довгій лаві
сонцем сяють буханці¹⁵.
Вже на стіл прабабця ставить
борщ, печеню¹⁶, голубці.

У печі вони вмлівали¹⁷
в чорних глиняних горшках.
(Щоб таке ви скуштували,
тільки й вимовили б: «Ах!»)

Тато взяв одну хлібину,
теплу ще, поцілував,
а тоді, немов дитину,
прабабусю обійняв.

(Він же вигнався під стелю,
а старенька не росте.)
В чепурненькій цій оселі
все на radoщах цвіте:

прабабусина хустинка,
наче сонях на грядках;
і в букеті материнка –
принесла я із садка;

на віконцях – молодушки¹⁸
і калачики¹⁹ рясні...
Навіть маки із подушки
усміхаються мені.

ПІЧ

Як наші предки їжу готували?..
Тоді «мікрохвильовок» ще не знали,
не існувало й плит – ні електричних,
ні газових, таких сьогодні звичних.
Зате була у кожній майже хаті
піч-годувальниця – і в бідних, і у знаті.
Така у прабабусеньки донині
стоїть й надійно служить всій родині...

За довгий вік ця піч уже чимало
і наварила, і натушкувала,
і напекла, напевне, тонни хліба..
Але здається, не змінилась ніби:
ще досі і привітна, й чепурненька
й готує страви (ням-ням-ням!) смачненькі.
Та рідше й рідше в небо дим пускає:
в новій хатині газ хазяйка має.

Аби в печі спекти щось чи зварити,
її добренько треба напалити
дровцятами, що нарубає тато..
З цікавістю люблю спостерігати,
як по черені²⁰ полум'я стрибає
і комин²¹ помаленьку дим ковтає,
й вогонь, що диким левом був спочатку,
стає спокійним, ніжним кошенятком...

Зозулька наша, жвава і невтомна,
біля вогню – неначе біля домни²².
Татусь говорить з гордістю: «Їй-богу,
прабабця – жриця вогнища хатнього».
Мене потрохи почала навчати
премудростей, бо стану я на чатах
і звичаїв родинних, і традицій..
Учуся все робити як годиться.

ВАЗОНИ

Що то за хазяйка без вазонів?
Мабуть, у селі таких нема.
Прімули рясні на підвіконні,
хоч лютує за вікном зима.

Весну й літо фуксія казкова
колисала квітенят-пташок;
чашечка у квіточки – лілова
і рожевий, мов зоря, – вінок.

Я той райський кущик полюбила,
сумувала, коли він одцвів.
І мені матусенька пошила
платтячко таких же кольорів.

А які божественні герані
приятно всміхалися мені –
на вікні у крихітній веранді,
в хаті на старому тапчані²³.

До різдвяних свят старий різдвяник
викинув три квітки уночі.
І «вазон»²⁴ ніколи не зав'яне,
що у прабабусі на печі.

Він з тих пір, відколи ця хатина,
й ще роки цвістиме чи віки...
Теплий комин, біло-синя глина
і квітки, як з печі вуглики!

ПИРОГИ

В хатині світло й чисто,
ні крику, ні «ги-ги»²⁵.
Прабабця місить тісто
на хліб і пироги!
Наліпимо із сиром
і з яблуками теж.
(Таких в міській квартирі
ніколи не спечеш.)

Для мами треба – з маком.
А прадід стер горох.
(А татко любить всякі,
а братик з'їсть за трьох!)
Із вишнями – хоч трохи,
я подруг пригощу.
(Оті, що із горохом, –
до каші та борщу.)

Маленькі пиріжечки –
вміщаються в руці.
Поклали їх на дечка,
у форми – буханці.
А піч, немов акула
із фантастичних книг,
усе це проковтнула
жадібно, в один миг.

Прабабця добре знає,
які смачні хлібї
пекли у нашім краї
минулої доби²⁶.
Тож випічки чудові
готує нам до свят,
вкладаючи любов і
теплó у тіста шмат.

Колиска реду

І калачі різдвяні,
і «голубкі»²⁷, й книші,
і п'асочки рум'яні –
у неї від душі.
Коржі на Маковія
із маком – смакота!
А взимку, на Андрія, –
мов сонце, калита²⁸.

(Печеться хліб, то чути
той запах у дворі.)
Я так люблю вертути,
мандрики²⁹ й манзарі³⁰!
І «жайворонки»³¹, їх ми
носили до ріки
й кричали всім на втіху:
«Прилиньте, пташечки!»

– А що Вам удається
найкраще зазвичай?..
Голубонька сміється:
– Весільний коровай!
Вже стільки намісила,
як листя на вербі...
Та вірю, дасть Бог сили
спекти колись й тобі.

ПОМІЧНИЦЯ

Готує прабабуся
борщ й кашу на обід.
І я також труджуся,
роблю усе як слід.

Картопельку помила,
порізала буряк.
Прабабця похвалила:
«Так, серденьтко, так».

Посмажила морквинку –
старенька аж цвіте:
«Затям, моя кровинко,
борщ – діло не просте.

Якщо поганий настрій,
варити не спіши.
У борщ потрібно вкласти
ще й трішечки душі».

Я гречку перебрала
швиденько й залюбки
і смажу ніжне сало
на запашні шкварки.

Цибульку пошинкую –
вже сльози на очах.
Удвох собі чаклуєм,
мов феї у казках.

Колиска роду

Татусь приносить дрова
і каже: «Вір – не вір,
та борщ такий чудовий,
що пахне на весь двір!

Коти он миють вуса
і ждуть у холодку,
що вділить прабабуся
обом по черпаку».

«Авжеж, – прабабця каже
й стирає піт з чола. –
Готую не сама вже,
бо зміна піросла!

Кухонні таємниці,
що йдуть через віки,
надійній помічниці
розкрию залюбки».

ГОРОД ЯК ВІНОЧОК

У прабабусі – серце золоте,
невтомні руки трудівниця має.
Зерно, що в землю кине, проросте,
віддячить їй добірним урожаєм.

У прабабусі овочі смачні –
не те що на прилавку в магазині.
Вона в городі у погожі дні,
сил додають улюблені рослини.

Тут бараболі³² є сортів із сім.
(Допомагаєм дружно обробляти.)
Смакують картопляні страви всім,
але найбільше – нам зі старшим братом.

Палюшки і товчánка³³, і пюре,
і деруни, запечені в горщечку.
(Коли картоплю восени зберем,
нам вділить прабабуся три мішечки.)

Ростуть на грядках морква, бурячки,
цибуля, часничок і патисони,
селера, пастернак і кабачки,
і помідори, жовті та червоні.

Є кукурудза, перець і шпинат.
В гороху, як у тата, пишні вуса.
Петрушка, баклажани і салат.
Он кавуни... Ніяк їх не діждуся!

У гудинні сховались огірки.
(Наквасить прабабуся їх у діжці.)
Квасоля підняла рябі стручки,
і соняшник стоїть на товстій ніжці.

Гарбузики, як сонечка малі,
вони і в зливу світять серед листя.
Понад городом – бджоли і джмелі,
і птахи, і метелики барвисті.

Капуста величезна, як м'ячі,
є кілька динь – делікатес для мами...
Там в'ються дивні квіти – паничі³⁴,
із синіми й чорнильними квітками.

Є чорнобривці, айстри запашні,
жовтогарячих нагідок рядочки.
А таточко підморгує мені:
«В городі цьому, наче у віночку³⁵».

НЕВДЯЧНИЙ ГІСТЬ

Коло річки я гуляла,
слимака там підбрала.
Слимачок, як на картинці:
латочки руді на спинці.
Має він маленькі ріжки.
Хай живе у мене трішки!

Я зроблю йому хатинку,
постелю на дно хустинку.
Принесу мерщій грибочка
і шматочок огірочка,
соковитої травички
і тарілочку водички.

Ту хатинку слимакову
я поставлю в квітникові.
Хай гудуть для нього бджоли,
пахнуть м'ята й матіола.
Хай прудких синичок згряя
цілий день пісні співає.

Та слимак утік до саду,
в парнику поїв розсаду.
Ще й погриз листочки хости.
Отакого маю гостя!
Це отак, рябий слимаче,
за любов мою віддячив?

Колиска роду

Прабабуся шепче тихо:
«Як боротися із лихом?
Ненажера цей за літо
попсує мені всі квіти
й добереться до капусти!
Бач, який дорідний, тлустий!»

Тато мовив: «Дуже просто!
Занесу до річки гостя.
Десь там є у нього хатка
і малятка-слимачатка.
Хай живе серед природи
і в саду не робить шкоди!»

САД

Я люблю наш сад, бо він багато
загадок приховує і див.
Тут найстарші – яблуні крислаті,
що колись прапрадід посадив.

Прадід каже: «Це сорти прадавні –
пепінка, донешта і саблук³⁶.
Щоби мати цей куточок славний,
кілька поколінь доклали рук».

Зваримо повидло і насушим
неодмінно яблук на узвар...
Тут черешні прадідові й груші
дужим гіллям дістають до хмар.

Велетенські дідові горіхи
струсять кількасот плодів смачних.
(А у мене буде стільки втіхи,
коли білки прибіжать до них!)

Морва³⁷ є – солодка, ніжна, біла.
(Вже й не знати, хто садив, коли.)
Цього літа ягід ми не їли,
бо шпачки-злodyжки обнеслі.

Вишеньки плакаємо із татом,
щоби – на вареники й компот.
Залюбки ходжу їх поливати,
бачу, доженуть мене от-от.

Колиска роду

У росі виблискують морелі³⁸...
Птахи теж облюбували сад.
Не стихають солов'їні трелі,
іволги аж хрипнуть від рулад.

Ось малина чорна і червона,
аґрусу й смородини рядки.
І калина у коралях-гронах –
символ України крізь віки.

Мальви, і півонії, і м'ята,
материнка, живокіст, бузок...
Хай колись прийдуть мої внучата
у родинний затишний садок!

ПТАШКИ НАШОГО ОЗЕРА

Я люблю з дитинства озеро своє,
тут багато дивовижних птахів є.
Для пернатих ця водойма – рідний дім.
Я про них вам, друзі, трохи розповім.

Плине лебедів казкових цілий ряд –
тато, мама, вісім діток-лебедят.
Але поки пташенята молоді,
то не білосніжні – трішечки руді.

Сіра чапелька стоїть на мілині
на одній нозі, мов статуя, всі дні.
(Стала я отак на березі... Ага!
Не виходить – затерпає враз нога.)

Он лелека (бусол, боцюн, черногуз)³⁹,
по болоті бігав, ледве не загруз.
А коли він прилітає до води,
то ховаються всі жаби хто куди.

Ненажерливі мартини тут кричать,
ловлять рибу і собі, й для дитинчат.
Там рибалочка блакитний угорі.
Не на дереві гніздо його – в норі.

Є в нас лиски. Це не звірі, а пташки.
Крижні водяться, чирянки й пастушки.
В очереті десь ховається бугай...
А яких ти птахів знаєш? Називай!

ГОДІВНИЦІ

Ми із татком годівниці
почепили. Чудеса!
В них насипали пшениці,
проса, льону та вівса.
 Дині зернятка, арахіс
 (прадід трохи приберіг.)
 Пригощайтесь, любі птахи,
 бо ж усе засипав сніг!
Прабабусенька дістала
ягідок із бузини.
І дала синичкам сала:
це найкращий харч для них.
 Ще – насіння горобини
 і зернята з кавуна.
 Я на той бенкет пташиний
 позираю із вікна.
Прилітають, відлітають,
репетують: «Смакота!»
І несміливо питають,
чи нема у нас нема kota.
 Двійко щигликів – нівроку!
 Горобців чимáлий гурт.
 І сороки білобокi
 вже скрекочуть дружно тут.
Кілька сойок галасливих,
наче квіти, між гілля.
(Навіть дятел полохливий
зазирає звіддаля.)
 А коли наїлись птиці
 і поволі гамір вщух,
 завітав до годівниці
 птах казковий – омелюх.

РУДІ КОТИ ПРИНОСЯТЬ ЩАСТЯ

Прабабця підбрала кішку –
хтось взимку викинув у ліс.
Накульгує на лапу трішки,
зелені очі – повні сліз.

Неначе вогник, червоняста.
Торкну, здається, – і впечусь.
– Руді коти приносять щастя, –
сказав замріяно татусь.

Легенько найду він погладив
й моргнув до мене крадькома.
– Хай застається, – мовив прадід. –
Воно ж слабе, а там – зима!..

Моя хрещена, тьотя Алла,
досвідчений ветеринар,
кицюні лапку лікувала,
а я смачний давала харч.

Дрімала Рудька в люті хвищі
на припічку поміж горнят,
а нині має на горищі
п'ятьох вогнистих кошенят.

Не треба вам такої масті?
Я подарую – напишіть.
Руді коти приносять щастя
в дім, де їх люблять від душі.

БУКЕТ НА ІМЕНІНИ

Завтра в татка іменини,
треба квітів, хоч зима.
Та у кожному магазині
(наче змовились!): «Нема!..»

Побували й на базарі,
де є всякого добра.
Там казали: «Ні, не зараз!»,
«Не зійшли ще!», «Не пора!..»

Дороженький наш татусик
полюбив з дитячих літ
ті квітки, що в прабабусі –
у садку й коло воріт.

Чорнобривці, рута, м'ята,
мальви, маки й нагідки...
(Хочем з братиком, щоб тато
притулив їх до щокі!)

І космеї, і майори,
і любисток запашний...
Але ж березень надворі,
у снігах садок старий!

Продавці пропонували
гіпеаструм, едельвейс,
пасифлору й ніжні кали,
розмаїття орхідей.

Є троянди гордовиті,
кілька видів еustom...
Чом таких немає квітів,
як в прабабці під вікном?!

ВИШИВАНКА

Гарнюсенська, моднюсенська.
Любов – на полотні.
Пошила прабабусенська
сорочечку мені.

Мережила узорами
в осінні вечори,
і ягодами-зорями
калинонька горить.

«Спасибі вам, ріднесенька!» –
вклонилась я до ніг...
Обновочка білесенька
мені як оберіг.

Ой схожа я на вишеньку,
що зацвіла в саду!..
Шанують здавна вишивку
у нашому роду.

У школі нині святечко
останнього дзвінка.
Я, мама, братик, таточко –
у диво-сорочках.

Он інші діти зраночку
також з батьками йдуть
і їхні вишиваночки
на сонечку цвітуть.

МІЙ ТАТКО – ЗАХИСНИК

На світанку загурчало –
аж хитнувся дім.
Я у мами запитала:
«Звідки взимку грім?»
«Боже милий, захисти нас! –
плакала вона. –
Не гроза це, ні, дитино...
Почалась війна!»

Попрощався з нами татко –
і у військкомат,
де стояли вже десятки,
сотні інших тат.
А рідня близька та дальня
(майже всім селом!)
татусю купила спальник,
«броник» та шолом.

І воює героїчно
татків батальйон,
щоб над жовтим полем вічно –
неба синій льон;
щоби ворог нас ніколи
не зумів здолать.
щоб ходила я в музшколу
і до «Пласту»⁴⁰ – брат.

Щоб прабабця випікала
у своїй печі
коров'яї, хліб, підпалки⁴¹,
струдлі й калачі.
Щоби всі обв'язково
в рідній стороні
шанували віру, мову,
звичаї й пісні.

МОЛИТВА

Ми у храмі із прабабусею
в день Михайла-архістратига⁴².
За татусика помолюся я,
щоб русню з батальйоном вигнав.

Називали його романтиком,
характерником друзі змалку.
Був музейником, став десантником.
Цей твій воїн, святий Михалку!

Хоч у пеклі він, та не скаржиться,
а пліч-о-пліч з ним – побратими.
Хай звитяжці всі та звитяжиці
із побоїщ⁴³ придуть живими.

Щоб хлопчаточка і дівчаточка
найдорожчих своїх зустріли!
Бережи в боях мого таточка,
славний лицарю Михаїле!

Ти знімай з нього біль і втомоньку,
від квапливих утримуй рішень.
Хай повернеться він додомоньку
з Перемогою найскоріше!

Обіймуть його наша ненечка,
дід із прадідом, тітка й дядько...
Українонька хай рідненечка
усміхнеться моїм нащадкам!

ШЕВЧЕНКІВ «КОБЗАР»

У прабабусі є «Кобзар» Шевченка –
прапрадідів, йому вже близько ста.
Ми книгу беремó до рук частенько,
вона для нас, як Біблія, – свята.

«Кобзар» цей – під Тарасовим портретом,
що прабабуся вишила колись.
У вишивці – як в долі у Поета,
нитки червоні з чорними сплелись.

За «Кобзарем» навчилась я читати
в неповних шість, холодної зими.
Люблю «Садок вишневий коло хати»
(до свята у музшколі вчили ми.)

А як «Реве та стогне» прозвучало!..
Бандури наші гордо – дзень та дзень.
(Тарасом рідні татуся назвали,
бо народився у Шевченків день.)

Брат любить у гуртку декламувати
«Кавказ» і «Єретик», «Великий льох».
Співали задушевно мама з татом
про зіроньку вечірнюю удвох.

Пішов татусь Вітчизну захищати
у перший день. По-іншому не міг!
Йому прабабця винесла із хати
«Кобзар» сімейний, наче оберіг.

Отож, як вільна випаде хвилина,
читає тато хлопцям з «Кобзаря»,
що іншої немає України
й нема на світі іншого Дніпра.

РІДНА МОВА

Мов квітка в лузі – кожне слово,
мов зірка в небі – словеня.
Без тебе, наша рідна мово,
не обійтися нам ні дня!

Мовусю, мовко, мовенятко,
дзвінкоголосий солов'ю,
люблю тебе, як маму й татка,
як всю родиноньку свою!

Слівце, словунечко, словечко...
Мов на сорочці вишиття.
Найкращу мову я в сердечку
нестиму гідно все життя.

Її повік не відцураюсь,
хоч, може, буду й в чужині.
Сьогодні мова теж страждає,
як весь народ, в лихій війні.

Ще наше військо неодмінно
ворожу вижене орду.
Розквітне знову Україна,
немов калина у саду.

І захлюпоче рідна мова,
що нашим душам, як бальзам.
Щасливі мами колискові
співати будуть малюкам.

ПОВЕРТАЮТЬСЯ ПТАХИ ІЗ ВИРІЮ

Журавлині ключі – понад хатою,
вже пташок закликає весна.
Разом з ними стаю я крилатою,
хоч триває жорстока війна.

Злісні вибухи ще не відгупали,
та нестримно вирує життя.
Над Бахмúтом і над Маріуполем
темно-чорні лелеки летять.

Повертаються лебеді зграєю,
прилітають качки табуном.
Ластівок-щебетушок чекаю я
до гнізда, що над нашим вікном.

Вийшла з хати сьогодні зарання я:
горихвістки збудили мене.
...А зозуля прилине останньою,
коли вирій надійно замкне⁴⁴.

Ту віщунку із братом стрічали ми
і трусили в руках копійки⁴⁵...
Між «калібрами» і «кинджалами»⁴⁶
прошмигнули сміливці-шпаки.

Скільки в лісі й на озері галасу!
Оживають від птаства сади...
Співвітчизники порозліталися
по далеких світах від біди.

Татко пише: «Заброд подолаємо,
відвоюєм землі кожну п'ядь»...
Хай ключами, вервечками, зграями
українці додому спішать!

ПРАБАБУСЯ ПИШЕ ПИСАНКИ

Пише писанки прабабусечка.
Ці узори йдуть крізь віки:
«сонце», «зірочка», «лапки гусячі»,
«сорок клинців» і «грабельки».

І для правнучки, що в колисочці,
і для сивих вже діточок.
У полив'яній давній мисочці –
«зуби заячі», «павучок».

На обличчі моя зозулечка –
Богородиця із ікон.
«Сварга», «сосонка» і «кривулечка»,
«риба», «вишеньки» та «вазон».

А для мене, як завжди, – з «ружею»,
щоб зустріла свою любов.
З «дубом» – таткові. Хай він здужає!
Щоб живим із війни прийшов!

Мамі – з «ластівкою». Вдоволена
поетична її душа...
Із «барвіночком», з дивним «оленем».
Тут ось – «коник». Чи то «лоша»?

Пише любим своїм сусідонькам,
не тремтить в руці писачок.
І «драбинка», і «пальці дідові»,
«черепашечки», «павучок».

(Ах, життя людське – мов пір'їночка,
що згубив ненароком птах!)
Пишуть писанки україночки
в Україні і по світах.

РЯСТ

У прабабці коло хати –
невеличкий ліс.
З нього ряст колись мій тато
у садок приніс.
І тепер покрив пів саду
синьо-білий плед.
Пахнуть квіти ці принадно –
як ваніль і мед.

У селі я не боюся
навісних тривог.
Посміхнулась прабабуся:
«Ряст послав нам Бог!»
Притуляє до обличчя
квіти раз у раз
і розказує про звичай
давній – «Топчу ряст⁴⁷».

Переливами із неба –
жайворонка спів.
Ряст п'янкий топчу за себе
і захисників.
Бо із нашої родини,
яку я люблю,
в Збройних Силах України –
десять козарлюг.

Боже, дай їм літ немало!
Хочу, щоб вони
довго ряст рясний топтали,
як придуть з війни!
Хай і рідні, і знайомі,
й всі, хто на фронтах,
повертаються додому
зі щитом⁴⁸ в руках!

ВЕЛИКДЕНЬ

Великдень без тата.
На серці – зажура.
Здається, що хата –
холодна й похмура.

Не радують паска,
освячена в храмі,
й рум'яна ковбаска,
що ріже он мама.

Хоч сонечко грає
всіма промінцями,
татусь не сідає
за стіл разом з нами.

І киця в куточку
лежить, наче хвора,
і на килимочку
поблідли узор.

Прабабця дістала
із печі котлети
й тихенько сказала:
«Соколику, де ти?»

А я насипаю
з грибами картоплю
і мовчки питаю:
«Що їв ти в окопі?»

Колиска роду

І раптом тельнякне
мобілка у брата!
«Добридень, рідненькі, –
напише нам тато. –

Колеги з музею
та їхні родини
для роти моєї
купили машину.

Її волонтери
ще вчора уранці
пригнали під двері,
вірніше – під шанці⁴⁹.

А також – листівки
й дари великодні.
Ми запах домівки
відчули сьогодні».

ВНЕСОК У ПЕРЕМОГУ

В мене татко – музейник і філологиня – матуся,
вся квартира – в конспектах, журналах, книжках.
Тут портрети Шевченка, Франка, Українки і Стуса,
Полуботка, Мазепи, Бандери й Сірка.

Тут постійно звучить «Ой у лузі червона калина».
(Це від неї всіх недругів кидає в дрож.)
Наша мама намисто й тернову квітчасту хустину
одягає і свята, і в будні також.

Наш татусик із тих, в кого думка і діло – єдині,
і ніколи на вітер не кидав слова.
Вишиванку він зняв, захищати пішов Україну,
мама сітки плете з одинадцятим «А».

Ми – козацькі нащадки, й позбудемось, вірю, навали,
щоб, загоївши рани, співав ще народ.
На святки вдвох із братом у родичів колядували
й тепловізор купили для татка у взвод.

Тож за це нам до школи подяка прийшла від комбата,
і директор її в укритті урочисто вручав.
(Він сказав, що ніхто українців не зможе здолати,
а ми вірим йому, бо також воював.)

Я забула слова. (Ну, і що ми зробили такого?)
Але не розгубився мій брат Костянтин:
– В цій жорстокій війні ми повинні здобуть Перемогу,
і тому кожен з нас мусить лепту⁵⁰ внести.

СЛОВНИЧОК

1. *Леся* – мається на увазі *Леся Українка*.
2. *Свояк* – родич.
3. *Пішли (відійшли, відлетіли)* – так говорять про тих, які померли.
4. *Куток* – тут у значенні вулиця.
5. *Визначали виноградною лозою завдовжки 20-40 сантиметрів. Там, де вона хилилася донизу, є вода, отже, можна копати криницю.*
6. *У давнину криниць у селі було мало і зазвичай біля них збиралася велика черга, тому люди мали змогу обговорити всі важливі події.*
7. *Корба* – пристрій у вигляді вала з ручкою у криниці, на який намотується ланцюг.
8. *Цямрини* – верхня частина колодязя.
9. *Бутель (бутлик)* – посудина для води.
10. *Кубелечко (гніздечко)* – так люди старшого віку називають свої житла.
11. *Гергуни* – порода домашніх гусей.
12. *Верета* – те саме, що рядно (покривало).
13. *Божник* – поличка з образами.
14. *Масничка (маслоробка)* – пристрій для ручного збивання масла.
15. *Буханець* – хлібина.
16. *Печеня* – страва, запечене або смажене м'ясо.
17. *Умлівати* – доходити до готовності повільно, на слабкому вогні.
18. *Молодушка* – народна назва бальзаміна.
19. *Калачики* – народна назва гераней і пеларгоній.
20. *Черінь* – нижня площина, дно печі, де горять дрова, місце для випікання хліба та варіння страв.
21. *Комин* – передня (нижня) частина димоходу варистої печі.
22. *Домна* – промислова піч для виплавки чавуну із залізної руди.
23. *«Вазон»(або «дерево життя»)* – символ народного мистецтва у вигляді дивовижного дерева чи квіткової рослини у горщику. Використовувався у рушниках, витинанках, писанках, килимах, настінному розписі.
24. *Тапчан* – ліжко з дощок без спинки.
25. *Згідно з повір'ям, коли місили тісто і пекли хліб, у хаті мало бути тихо.*
26. *Минулої доби* – в минулому столітті (в минулі часи).
27. *«Голубки»* – обрядове печиво з прісного дріжджового тіста на Святвечір.
28. *Калита* – обрядовий корж, що готується на свято Андрія.
29. *Мандрики* – пампушки, приготовлені з розмішаного на сметані сиру, пшеничного борошна і яєць.

30. Манзарі – обрядові пироги з начинкою з домашнього сиру та зéлені на свято Трійці (Зелену неділю).

31. Жайворонки – обрядове печиво з пшеничного тіста, спеченого у вигляді булочок (коржиків), що зовнішнім виглядом нагадують пташок.

32. Бараболя – так у народі називають картоплю.

33. Палюшки, товчанка – українські страви з картоплі.

34. Кручені паничі – народна назва іпомеї.

35. Як у віночку – тут у значенні – гарно, чисто, охайно.

36. Пепінка, донешта, саблук – старовинні сорти яблунь.

37. Морва – шовковиця.

38. Мореля – сорт абрикосів із дрібними плодами.

39. Бусол, боцун, чорногуз – так в народі називають лелеку.

40. «Пласт» – національна скаутська організація України, що сприяє всебічному патріотичному вихованню і самовихованню української молоді на засадах християнської моралі.

41. Підпалок (перепічка) – невеличка булочка з дріжджового тіста, випечена перед хлібом.

42. Архистратиг Михайл (святий Михайло) – верховний командувач Божого війська проти нечистих сил. В Україні його називають «небесним оборонцем» і дуже шанують. День святого Михайла, або Собор святого архистратига Михайла відзначають 21 листопада. Цього ж дня вшановують Десантно-штурмові війська ЗСУ.

43. Побойще – кровопролитна битва; бій із великою кількістю жертв.

44. Зозуля першою відлітає у теплі краї та останньою повертається, тому її називають «ключницею Вирію».

45. За народним повір'ям, коли вперше навесні почувеш зозулю, треба трусити дрібними монетами, аби водилися гроші.

46. «Калібр», «кинджал» – ворожі крилаті ракети.

47. За народною традицією, коли вперше ранньою весною побачиш ці квіти, треба зірвати їх, кинути під ноги і топтати промовляючи: «Топчу, топчу ряст, Бог здоров'я дасть». Тобто топтати ряст – означало просити у Бога життя і здоров'я.

48. Повернутися зі щитом – повернутися з перемогою.

49. Шанці – окопи.

50. Внести свою лепту – зробити посильний внесок.

ЗМІСТ

ЛЮБЛЮ СЕЛО	3
ДЕРЕВО РОДУ	4
КРИНИЦЯ	6
ХАТИНА	8
ПІЧ	10
ВАЗОНИ	11
ПИРОГИ	12
ПОМІЧНИЦЯ	14
ГОРОД ЯК ВІНОЧОК	16
НЕВДЯЧНИЙ ГІСТЬ	18
САД	20
ПТАШКИ НАШОГО ОЗЕРА	22
ГОДІВНИЦІ	23
РУДІ КОТИ ПРИНОСЯТЬ ЩАСТЯ	24
БУКЕТ НА ІМЕНІНИ	25
ВИШИВАНКА	26
МІЙ ТАТКО – ЗАХИСНИК	27
МОЛИТВА	28
ШЕВЧЕНКІВ «КОБЗАР»	29
РІДНА МОВА	30
ПОВЕРТАЮТЬСЯ ПТАХИ ІЗ ВИРІЮ	31
ПРАБАБУСЯ ПИШЕ ПИСАНКИ	32
РЯСТ	33
ВЕЛИКДЕНЬ	34
ВНЕСОК У ПЕРЕМОГУ	36
СЛОВНИЧОК	37

Літературно-художнє видання

СТОРОЖУК Валентина Петрівна
КОЛИСКА РОДУ

Редактор **Вікторія Ткаченко**
Комп'ютерна верстка **Надія Смерницька**
На обкладинці – роботи вінницької художниці
Валентини Матієнко

Здано до складання 10.04.2023 р. Підписано до друку 28.04.2023 р.
Формат 84x60/8. Папір офсетний. Cambria.
Друк цифровий. Ум. друк. арк. 4,65. Тираж 100 прим. Зам. 690.

ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»
Реєстр. свідоцтво ДК № 4971 від 31.08.2015 р.

21100, м. Вінниця, вул. Київська, 4.
Тел. (0432) 67-10-53, 67-10-54
E-mail: VOD2000@i.ua